

3. Yakubov Z.M. Peculiarities of the dastan of the “goroghli” series. Electronic journal of actual problems of modern science, education and training. April. – Urganch: – 2023. 4. issn 2181-9750. P. 107–110.
4. Yakubov Z.M. O‘quvchilarni xalq dostonlari vositasida ma’naviyatini yuksaltirish. Analytical Journal of Education and Development.
5. Madrimov B.Kh. Yakubov Z.M. On the History of Khorezm Folk Epics. European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE).
6. Мадримов, Бахрам Худойназарович. "Бухарский шашмаком-феномен в культуре Центральной Азии." *Наука, техника и образование* 10 (74) (2020).
7. Мадримов, Б. Х. (2021). Взаимодействия порядка и хаоса в музыке. Профили диагностированных и недиагностированных студентов педагогов музыки. *Scientific progress*, 2(4), 928-934.
8. Мадримов, Б. Х. (2021). Стабильные и мобильные элементы музыкальной формы и их взаимодействие. *Scientific progress*, 2(4), 902-907.
9. Мадримов, Б. Х. (2021). О современной систематике музыкальных форм. *Scientific progress*, 2(4), 922-927.
10. Мадримов, Б. Х. (2021). О причинах введения мобильных принципов в музыкальное искусство. *Scientific progress*, 2(4), 915-921.

REZYUME. Ushbu maqolada Xorazm xalq dostonlari vositasida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining ma’naviyatini rivojlantirish, bugungi kunda milliy merosimizning xalq an‘analari va urf-odatlar bilan uzviy uyg‘unligi, milliy madaniyat namunalari saqlab qolish va boyitish, ta’limni milliy taraqqiyotining o‘ta muhim omili sifatida e’tirof etish, boshqa xalqlarning tarixi va madaniyatini hurmat qilishga yo‘naltirilgan yangi tarbiya tizimining amalga oshirilishi ta’lim jarayonining samaradorligini ta’minlash imkonini beruvchi omillar to‘g‘risida fikr yuritilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматривается духовное развитие будущих учителей музыки посредством хорезмских народных эпосов, гармоничная гармония нашего национального наследия с национальными традициями и обычаями, сохранение и обогащение национальных культурных образцов, образование как национальное признание как важнейший фактор развития, внедрение новой образовательной системы, направленной на уважение к истории и культуре других народов, обсуждаются факторы, позволяющие обеспечить эффективность образовательного процесса.

SUMMARY. This article discusses the spiritual development of future music teachers through Khorezm folk epics, the harmonious harmony of our national heritage with national traditions and customs, the preservation and enrichment of national cultural samples, education as national recognition as the most important factor in development, the introduction of a new educational system aimed at respect for the history and culture of other peoples, factors are discussed to ensure the effectiveness of the educational process.

ПЕДАГОГ МАГИСТРЛАРНИ ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТГА МЕТОДОЛОГИК ТАЙЁРЛАШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ

И.Чариев – тадқиқотчи

Ўзбекистон Республикаси Маънавият ва маърифат маркази

Таянч сўзлар: таълим, магистр, компетенция, методик, ўқитиш технологияси, педагогик маҳорат.

Ключевые слова: образование, магистр, компетенция, методика, технология обучения, педагогическое мастерство.

Key words: education, master's degree, competence, methodology, teaching technology, pedagogical skills.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 78-сессиясида “Инсон капиталини ривожлантириш ва креатив ёш авлодни тарбиялаш – Ўзбекистон ўз олдида қўйган стратегик вазифалардан биридир. Биз ҳамма учун очик ва сифатли таълимни камбағалликка барҳам бериш, халқ фаровонлигини ошириш ва барқарор иқтисодий ўсишга эришишнинг энг самарали омили, деб биламиз. Мамлакатимиз охириги йилларда бу борада катта тажриба тўплади – таълим тизими тўдан ўзгармоқда. Ўтган олти йилда мактабгача таълимдаги камров 21 фоиздан 70 фоизга, олий таълимда эса 9 фоиздан 38 фоизга етди. 2030 йилга қадар ҳар бир боланинг боғчага катнаши, мактабни битираётган ҳар икки ўқувчининг бири эса олийгоҳда ўқиши учун имконият яратилади” [2], – дея таъкидлади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон – 2030” стратегияси тўғрисида”ги ПФ-158-сонли Фармони, 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПК-2909-сонли, 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5847-сон “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармонлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Илмий – тадқиқот ва инновацион фаолиятни ривожлантиришнинг норматив – ҳуқуқий бозорини янада такомиллаштириш” тўғрисида 2020 йил 9 мартдаги 133–сонли қарори ва бошқа ушбу соҳага тегишли меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгилаб берилган.

Ҳар қандай жамиятнинг таракқиёти бевосита таълим-тарбияга берилган эътибор, таълим тизими таркиби ва моҳиятига, теран маърифий маданиятига бевосита боғлиқ. Юксак таълим-тарбия даражасигина жамиятнинг, давлат ва миллатнинг келажакини таъминлайдиган, дунёда нуфузини белгилайдиган омиллардан бири бўлиб ҳисобланади.

Мамлакатимизда Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясида «халқаро стандартлар асосида юқори малакали, креатив ва тизимли фикрлайдиган, мустақил қарор қабул қила оладиган кадрлар тайёрлаш», «илм-фаннинг инновацион инфратузиласини шакллантириш» истиқболли йўл ҳаритаси мазмунининг устувор вазифаси сифатида белгиланган.

Педагог магистрларни ижодий фаолиятга методологик тайёрлаш бугунги кунда ўзига хос долзарб аҳамиятга эга. Бугунги тезкор замон ва даврий ўзгаришлар, илғор хорижий тажрибаларнинг ҳаётимизга кириб келиши ёш авлодни тарбиялашда таълим тизими олдида ҳам жиддий талабларни қўймоқда. Мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ва маданий ҳаётидаги ўзгаришлар айна пайтда янги компетенцияларни эгаллаш, замонавий талабларни ўзлаштиришни тақозо этмоқда.

Бугун таълимга профессионал билим ва кўникмаларга эга бўлган, мустақил, ижодий қобилиятли, юксак педагогик маҳорат ва маданият, маънавий бойликка эга бўлган ўқитувчилар зарур. Айна пайтда педагог магистрларнинг таълим тизимини назарий ва услубий асосларини фаол ривожлантириш,

унинг мазмуни, усулларини такомиллаштириш воситаларини кўриб чиқиш даркор. Педагог магистрларни модулли таълим асосида методологик тайёргарлигини ошириш, уларни касбий ривожланиши, шакллантириш технологиясини такомиллаштириш зарурати бир қатор ижтимоий, иқтисодий, психологик ва педагогик омиллар билан белгиланади.

Педагог магистрларнинг келгусидаги касбий вазибалари қуйидагиларни ўз ичига олади: дарс машғулотларини режалаштириш, ташкил қилиш, ўтказиш, ўқувчиларнинг умумий ва махсус билим кўникмаларини текшириш, педагогик, ўқув-тарбиявий, спорт-соғломлаштириш ишларига ёшларни жалб қилиш ҳамда иқтидорли ёшлар билан ишлаш, маънавий, интеллектуал мусобақаларда ҳакамлик қилиш, ташкилий ишлар, маърузалар ва бошқаларда ўз малакасини ва касбий маҳоратини ошириш, дарсдан ташқари машғулоти ташкил қилиш фаолиятидан иборатдир.

Касбий компетентлик махсус касбий билим ва касбий фаолият соҳаларини мукамал ўзлаштириш, касбий муаммолар моҳиятини чуқур тушуниш, ишбилармонлик билан кенг доирали касбий вазибаларни ҳатосиз ва самарали ҳал эта олишни билдиради.

Шунингдек, шахсий касбий ривожланиш муҳим ўсиш, ўрганиш жараёнида фаолиятдаги ёндашув принциплари асосида амалга ошади. Субъект шахсини ўзгартириш унинг фаолиятидаги ўзгаришларда бўлиши мумкинлиги тўғрисидаги умумий фикрлардан ташкил топади. Ушбу методологик принциплар қуйидагиларда амалга оширилиши мумкин. Яъни ўқиш жараёнида субъект сифатида педагог магистр ўз устида ишлаб, ўзини ўзи ўзгартиради ва шакллантиради. Ушбу ёндашув барча субъектларнинг ҳамкорлигида амалга оширилса, жумладан касбий билим ва кўникмалардаги бўшлиқларни аниқлаб, уларни бартараф этиш таҳлилларини шакллантириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Таълим тизимидаги замонавий ўзгаришлар, педагог магистрларнинг методологик тайёргарлик ва касбий қобилиятини изчил ва мунтазам ривожлантиришни тақозо этмоқда. Методологик тайёргарлик – таълим тарбия жараёнини самарали ташкил этишнинг устувор йўналишларини билиш, қолаверса уларнинг методик тайёргарлиги – шакл, усул ва воситаларини билиш, ўзлаштириш, амалда қўллаш, фаолият натижаларини квалитетриқ таҳлил қила олиш, баҳолаш, илғор халқаро педагогик тажрибаларни ўрганиш, ўқув жараёнини лойиҳалаш, муваффақиятли амалга ошириш кўникмаларини ўз ичига олади.

Методологик тайёргарликни шакллантириш технологиясини ташкил этишда педагогиканинг интеграциялашуви бўлган ўқитувчининг келажакдаги педагогик фаолияти таркибий қисмларининг бутун мажмуаси тўлиқ акс этиши зарур. Шу туфайли олий таълимда педагог магистрларни тайёрлаш тизими жуда мураккаб бир қатор компонентларни ўз ичига олади. Шу билан бирга, педагогик илм-фаннинг замонавий даражаси бўлган педагог магистрнинг касбий тайёргарлик жараёнининг алоҳида жиҳатларини ўрганиш учун интеграл ёндашув лозим.

Мамлакатимиздаги олий таълим тизими муассасаларида модулли таълим технологиясидан фойдаланиб ўқитиш педагог магистрларни методик тайёргарлигини оширишда самарали йўлдир. Бу соҳада ҳалигача изланишлар олиб борилмоқда, тажрибалар ўтказилмоқда. Педагог олим Н.А.Муслимовнинг таъкидлашича: “Модулли таълим технологиясидан фойдаланиб ўқитиш самарали натижаларга эришишни таъминлайди. Чунки у талабаларнинг билим

имкониятларини ва ижодий қобилиятларини ривожлантириш тизимига энг яхши мослашгандир” [10]. Модулли таълим технологияси таълимнинг замонавий масалаларини ҳар томонлама ечишга ёрдам беради.

Модул фаннинг фундаментал тушунчалари – маълум ҳодиса ёки қонун, бўлим ёки маълум бир йирик мавзу ёхуд ўзаро боғлиқ тушунчалар гуруҳини ўз ичига олади. У ўқув материалнинг мантиқан тугалланган бирлиги бўлиб, ўқув фанининг бир ёки бир неча фундаментал тушунчаларини ўрганишга қаратилгандир. Модулли таълим технологиясининг афзалликларидан бири – таълим мазмунини тартибга солишдан иборат бўлиб, бунда мавжуд ахборотдан кераклигини қатъийлик ва қунт билан танлаб олиш керакки, улар давлат таълим стандартлари доирасида педагог магистрлар фаолиятини етарли даражада муваффақиятли амалга ошириш имконини берсин.

Мазкур ёндашув магистр педагоглар компетенцияларини оширишда муҳим аҳамиятга эга. Модулли таълим технологиясининг бошқа технологиялардан фарқи шундаки, бунда ҳар қайси босқичда ўқувчилар ўқув материали бўйича етарли билим, кўникма ва малакаларни эгаллаганларидан кейин охириги босқичга ўтадилар. Педагог магистрларни тайёрлаш тизими уларнинг ўта иқтидорлилигига, замонавий ахборот оқимини ўзлаштиришга, илмий тадқиқот фаолияти, индивидуал ва мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантиришга, илмий-техникавий информация ва ўқув илмий адабиёт билан ижодий ишлай олишига имконият бериши лозим.

Модулни тайёрлаш тўрт асосий босқични ўз ичига олади:

Биринчи босқич ўқув материални таҳлил қилиш модули.

Иккинчи босқич, ушбу мақсадларга эришишни акс эттирадиган мақсадларни аниқлаш ва режалаштирилган таълим натижаларини аниқлаш.

Учинчи босқич, модулар кўринишидаги ўқув материалларини тузиш, талабаларнинг билиш имкониятларига мос келадиган таълим фаолиятини лойиҳалаштиришни ўз ичига олади.

Тўртинчи босқич, икки модулни ўз ичига олади. Кичик модуль – замонавий педагогик технологиялар таркибидаги энг кичик бирликни ифодалайди. Бирламчи модуль – замонавий педагогик технологияларни унинг бирор даражасидан бошлаб тасвирлашда дастлабки модуль сифатида танланган ва ўз таркибига битта ёки бир нечта кичик модуллари оладиган модуль тўпламидир.

Замонавий педагогик технологиялар асосида бўлажак педагог магистрларда методологик компетенцияни шакллантириш мақсадида дарсларда модуллари қуйидача таснифлаш мумкин:

– белгиланган ўқув фанининг бир мавзуси, бир бўлими, бир қисми ёки ҳаммасининг таркибий бўлақларини ҳамда ўқитиш технологияси;

– бир нечта турдош ўқув фанларининг таркибий бўлақларини ҳамда айрим фанларни ўқитиш технологияси;

– давлат таълим стандартининг таркибий бўлақларини ҳамда уларнинг бажарилишини таъминлаш технологиялари;

– ўқув режа ва дастурларининг таркибий бўлақларини ҳамда уларнинг бажарилишини таъминлаш технологияси;

– таълим воситалари;

– замонавий педагогик технологиялар жараёнида қўлланиладиган усулларни ташкил қилувчи модулар.

Модулда белгиланган мақсадни ўзгартирмаган ҳолда уни тўлиқ амалга оширишни таъминловчи, ўзаро фарқ қилувчи турли йўللار, усуллар, воситалар

қўлланилиши мумкин. Замонавий педагогик технологиялар материалларини юқорида айтилган тартибда модулларга ажратиш жараёни модуллаштириш деб аталади.

Модуллаштиришни тегишли материалларни тайёрлаш жараёнида амалга ошириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Шу билан бирга илгари тайёрланган материаллар асосида ҳам модуллаштириш амалга оширилиши мумкин. Шунингдек, таълим жараёнида қўлланилган усулларни ҳамда педагог магистр учун ўқитувчи ва талаба фаолиятини ҳам зарур деб ҳисоблаган ҳолларда алоҳида моделлаштириш мумкин.

Педагог магистрларни ижодий фаолиятга методологик тайёрлаш учун модулли таълим технологиясининг афзаллиги куйдагилардан иборат:

- таълим мазмунини оптималлаш;
- ўқув материалларини муайян тартибда тизимлаштириш;
- ўқув материаллари ва топшириқларини таълим олувчиларнинг имкониятига кўра мослаштириш;
- таълимни индивидуаллаштириш;
- таълим жараёнини фаоллаштириш;
- таълим олувчиларнинг таълимий имкониятларини тўла рўёбга чиқариш;
- таълим олувчиларда мустақил таълим олиш кўникма, малакаларини ривожлантириш;
- таълим олувчиларни назарий билимлардан амалиётда самарали, фаол фойдаланишга ўргатиш;
- таълим олувчилар фаолиятини реал кузатиладиган ҳаракатлар асосида объектив баҳолаш;
- таълим самарадорлигини изчил назорат қилиш.

Адабиётлар

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. -Тошкент: “Ўзбекистон”. 34-35-б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2023 йил 20 сентябрь куни БМТ Бош Ассамблеясининг 78-сессиясидаги нутқи. <https://president.uz/uz/lists/view/6679>.
3. Авлиёқулов Н.Х. Ўқитишнинг модул тизими ва педагогик технологияси амалий асослари. Услубий қўлланма. –Бухоро: 2001. 49- б.
4. Муслимов Н.А., Рахимов З.Т., Хўжаев А.А., Қодиров Ҳ.Ш. Таълим технологиялари. Дарслик. –Тошкент: “Ворис” нашриёти, 2019. 568-б.
5. Олимов К.Т., Авлиякулов Н.Х., Рустамов Р. Касбий фанларни ўқитишнинг модул тизими. // Касб-хунар таълими, 2003. – № 2. 18-б.
6. Рахимов З.Т. Махсус фанларни ўқитиш методикаси. Дарслик. –Тошкент: “Ворис” 2020, 242-б.
7. Толипов Ў.Қ. Педагогика жараёнини лойиҳалаш технологияси// Узлуксиз таълим журнали, 2004. № 4. 3-10-б.
8. Ураков Ш.Р. Олий таълим муассасаларида бўлажак ўқитувчиларни тайёрлашнинг компетент ёндашувга асосланган педагогик тизимини такомиллаштириш. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори автореферати. - Самарканд.: СамДУ. 2018. 11-б.
9. Рахимов Б.Х. Бўлажак ўқитувчида касбий маданий муносабатларни шакллантириш тизими. -Тошкент: “Фан”. 2005, 14-б.
10. Муслимов Н.А. Касб таълими ўқитувчисини касбий шакллантиришнинг назарий-методик асослари. Пед.фан док. Дисс... афтореферат. -Тошкент: 2007. 132-б.
11. Бозорова С. Олий таълимда касбий йўналтирилган ўқитиш технологияси. Монография. -Тошкент: 70-б.
12. Курунов М. ва бошқалар. Олий таълим муассасаларида маънавий-маърифий ишларни ташкиллаштириш. - Т.: “Тафаккур”. 2011. 88-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада педагог магистрларни ижодий фаолиятга методологик тайёрлаш самарадорлигини ошириш йўллари, ижодий фаолиятга тайёрлаш асосида педагог магистрларда методологик тайёрлашни шакллантириш ёритилган. Уларнинг педагогик фаолиятни амалга оширишга тайёрлиги билим, кўникма ва малакалари билан боғлиқ бўлиб, эгаллаган касбий компетенциялари орқали таълим жараёнида юзага келган педагог магистрларнинг муаммоларини ҳал қилишни таъминлайди.

РЕЗЮМЕ. В статье описаны пути повышения эффективности методической подготовки магистров педагогики к творческой деятельности, формирования методической подготовки магистров педагогики на основе подготовки к творческой деятельности. Их готовность осуществлять педагогическую деятельность связана с их знаниями, умениями и квалификацией, а через приобретенные профессиональные компетенции они обеспечивают решение проблем педагогических мастеров, возникающих в образовательном процессе.

SUMMARY. The article describes ways to improve the effectiveness of methodological training of pedagogic masters for creative activity, formation of methodological training for pedagogic masters based on creative activity preparation. Their readiness to carry out pedagogical activities is related to their knowledge, skills and qualifications, and through their acquired professional competences, they provide solutions to the problems of pedagogic masters that have arisen in the educational process.

Педагогик компетенцияларнинг асосий тамойиллари қўйдагича:

- Фаолиятли ёндашув тамойили. Бу модулларнинг педагог фаолияти мазмунига мувофиқ шакллантирилишини англатади;

- Ўзаро тенглик тамойили. Мазкур тамойил таълим жараёнида педагог ва таълим олувчининг ўзаро тенгликка (тенг ҳуқуққа) эгаллигини ифодалайди;

- Қизиқтириш (мотивация) тамойили – ўқув материалларининг таламодул материалларини тизимлаштиришга хизмат қилади.

Педагог магистрларда фанларнинг методологик асосларини ўзлаштиришга бўлган қизиқишни ҳосил қилиш, уларнинг ўқув – билиш фаолиятларини ривожлантиришга йўналтирилишини билдиради. Тизимли қантлаш тамойили...

Хулоса. Педагог магистрларни ижодий фаолиятга методологик тайёрлаш педагогик компетенцияларни шакллантириш жараёни босқичида ўқитувчининг методологик тайёрлиги, вазибалари, шунингдек, ўқувчилар томонидан ўқув фаолиятини ташкил этишни ўрганишга йўналтирилган таълим тури, таълим методлари намоён бўлади. Бу жараёнда ўқитувчи ва ўқувчи ўртасидаги ўзаро муносабатларда демократик тамойил, самарали усул, ташкилий шакл ва таълим воситаларининг танланишига алоҳида аҳамият бериш лозим.

Педагог магистрларни ижодий фаолиятга методологик тайёрлаш самарадорлигини ошириш ҳамда бу орқали таълим сифати ва кадрлар тайёрлаш тизими самарадорлигига эришиш долзарб вазифа бўлиб қолмоқда.